

դիկտիոնի ևրրորդ տարվա նոյեմբեր ամսի տասնհինգին, թողնելով ինքնակալ Ռոմանոսին և Ռոմանոսի մոր՝ Հելենե ավգուստային:

ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ ՌԻՄԱՆՈՍԻ՝²⁹² ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԾԻՐԱՆԱԺԻՆԻ ՈՐԳԱՆԻ

Ռոմանոսը իր հոր Կոստանդին Ծիրանածինի կողմից ինքնակալ թողնվեց աշխարհի արարչագործության վեց հազար շորս հարյուր վաթսուներեք նոյեմբեր ամսի վեցին, ինդիկտիոնի վեցերորդ տարին²⁹³ իր մայր Հելենեի և կողակից Թեոփանոյի հետ: Ռոմանոսը քրսանմեկ տարեկան էր, իսկ Վասիլ Ծիրանածինը²⁹⁴ մեկ: Ռոմանոսն իսկույն իր հոր սենեկապաններին ու մտերիմներին պատրիկի և պրոտոսպաթարի պատվաստիճանները շնորհելով, ավելի բարձր պաշտոնների նշանակեց, նվերներով ծայրաստիճան հարստացրեց և կայսերական պալատից հեռացրեց: Եւ ընտրություն կատարեց և պարագինաստեոն ու գլխավոր նշանակեց սենատորներ պրեպոզիտոս և նավատորմի ղեկավար Հովսեփ պատրիկին, որին շատ չանցած առաջ քաշեց ու նշանակեց պարսկի մոմենտոս, նրան վստահելով հպատակ ժողովրդի համայն իշխանությունն ու հոգսը: Իսկ Հովհաննես պրոտոսպաթարին, մականունը՝ Խիրինաս, առաջ քաշեց, շնորհեց պատրիկի պատվաստիճանը և նշանակեց մեծ հետերիարխ՝ արքայի անձը կասկածելիներից պահպանելու: Նախկին սակելլարիոս Սիսինիոս պրոտոսպաթարին, զարգացած և հասարակաց գործերում կարող մի մարդու քաղաքի էպարքոս նշանակեց²⁹⁵, իսկ շատ չանցած նրան շնորհելով պատրիկի պատվաստիճանը, նշանակեց գենիկոնի լոգոթետ, քաղաքի էպարքոսի նրա պաշտոնը տալով ստրատիոտիկոնի նախկին [լոգոթետ] Թեոդորոս պատրիկին, մականունը՝ Դափնոպատես²⁹⁶: Այս Սիսինիոսը նահանգային գործերը վարեց օրինապահությամբ ու արդարությամբ և պանծացրեց սրբազան Պրևտորիոնը: Նրա դատաստանին ներկա եղողները ականատես էին լինում, թե ինչպես էր նա ղեկավարում, մերժում վերանայել դատական գործերը, չրի երեսը հանում դատավորներին խարդախությունները: Նա այնպես արեց, որ դատի յուրաքանչյուր մասնակիցը անարդարություն գործածի դատի դատավորը դառնա: Կայսրը էպարքոսին սիմպոնոսներ²⁹⁷ էլ տվեց: Պարակիմոմենտոս Հովսեփ պատրիկի և էպարքոս Սիսինիոսի ընտրությամբ ու երաշխավորությամբ սիմպոնոս նշանակվեցին Թեոփիլակտոս ասեկրետր, մականունը՝ Մացիցիկոս²⁹⁸, և սպաթարոկանդիդատ ու դատավոր Հովսեփը, որը Պրևտորիոնի լոգոթետ նշանակվեց: Սրանք էպարքոսի ող-

շամտությամբ պետութեան համար օգտակար գործունեությունն ծավալեցին:

2. Անհրաժեշտ է խոսել նաև արքայի հասարակաց հոգսերի մասին: Նա անհապաղ բարեկամական նամակներ հղեց հռոմայեցիներին բոլոր կառավարիչներին ու կայսերական զորավարներին, Բուլղարիայի, Արևմուտքի ու Արևելքի ժողովուրդներին, որից հետո բոլորը մեծապես ներբողում էին կայսեր, որպես երջանիկ ու մտերիմ և նրա հետ բարեկամական դաշինք կնքում: Պետք է խոսել նաև քաղաքացիներին մասին: Ռոմանոս կայսրը հայրենիքը մոր պես սիրեց և [տոհմիկ] ընտանիքների մասին սնշափ հոգատարություն ցուցաբերեց: Նա ազնվականական ու բարետոհմիկ ընտանիքներից սերող մարդկանց մեջ ընտրություն կատարեց և ուսանց բարձր պաշտոններով փառավորեց, ուսանց թանկագին նվերներ շնորհեց: Նրանց հետ սեղան նստելով, նրանց դրամ նվիրելով, ավելի էր բոբբոքում ու բոցավառում նրանց սերը: Նա նրանց մտերմությանը ավելի մեծ նշանակություն էր տալիս, քան բաղում թիկնապահների ու պահակների:

3. Նա իր քույրերին՝ Զոեին, Թեոդորային, Ագաթին, Թեոփանոյին և Աննային սլալատից հեռացնելով, Կանիկլիոսի վանքում մայրապետ խուզեց, այնտեղ, որտեղ մայրապետ էր խուզված Քրիստափոր կայսեր կին Սոֆիա ավգուստան: Այդ առթիվ Ռոմանոսի մայր Հելենեն և [Ռոմանոսի] քույրերը աղիողորմ ողբում էին ու կոծում, իրար վզին փաթաթվում, բայց նրանց զուր ու ապարդյուն արցունքներին ուշադրություն դարձնող չկար: Օրեր անց կայսրը նրանց այնտեղից տեղափոխեց՝ Զոեին, Թեոդորային և Թեոփանոյին՝ Անտիոքոսի վանքում տեղավորեց, իսկ Ագաթին ուղարկեց անցյալում թագավորած Ռոմանոսի, ներկա կայսեր պապի²⁹⁹ կողմից հիմնադրված և բնակեցված վանքը, կարգադրելով նրանց հայթայթել ալն, ինչ և ստանում էին պալատում եղած ժամանակ:

4. Նա սխուրի դոմեստիկոս Նիկեփոր Փոկասին մագիստրոսի պատվաստիճանը շնորհեց և Արևելք՝ քրիստոսուրացների դեմ ուղարկեց, իսկ նրա եղբայր Լևոն պատրիկին զորավար նշանակեց: Շատ շանցած նրան մագիստրոսի պատվաստիճանը շնորհեց և նշանակեց Արևմուտքի դոմեստիկոս: Տեսնելու էր, թե ինչպես էր արքան իրեն տվել խրախճանքների, ամբողջ կյանքն անցկացնում բացօթյա վայրերում՝ որսորդությամբ զբաղվելով: Նա կատարելապես խորշում էր պալատից, բանակի հոգսը այդ երկու հարազատ եղբայրների վրա թողնելով, ինքը ընկերություն էր անում իր տարեկիցների, շողոքորթների, վատախորհուրդ

փշացածների հետ և Բյուզանդիոնից դուրս հրձվում ու բերկրանում որսորդությամբ:

5. Մարդ ի՞նչ ասի արքայի փութաջանության, ուղղամտության, սխրագործության, քաջարիության և բարոյության մասին: Նա մի օրվա ընթացքում ներկա եղավ ձիարշավական մրցումներին, սենատում սենատորների հետ սեղան նստեց, դրամների բաժանում կատարեց, կեսօրից հետո ցուկանիստերիոնում հմուտ և փորձառու խաղացողների հետ գնդակ խաղաց և նրանց բաղում անգամ հաղթեց, վերջում էլ գրեց Անտրատաս և այնտեղ որս անելով, շորս հսկա վարազներ որսաց ու երեկոյան պալատ վերադարձավ: Նա երիտասարդ էր, փթթող մարմնով, շիկահեր, գեղաշյա, արծվաքիթ, վարդերես, հաճելի ու քաղցրաբարբառ զրուցակից, նոճիի պես ուղիղ հասակով, լայնաթիկունք, հեզ ու դուրեկան³⁰⁰: Բոլորը հիանում, զարմանում էին նրա վրա, նրանով էին բերկրում և քաղաքացիները, նրա երջանիկ լինելու և օտար ազգերի վրա տիրելու համար, այն բանի համար, որ Բյուզանդիոնի բնակիչներին հացն ու սննդամթերքները առատորեն էր մատակարարում³⁰¹:

6. Ռոմանոս կայսրը իր հոր մահից հետո ևս մի որդի ունեցավ, նրան նա Կոստանդին կոչեց, որը շատ շանցած սուրբ Սոֆիայի բեմում կայսր թագադրվեց՝ ձեռամբ Պոլիեկտոս պատրիարքի: Պալատում հիվանդ պառկած Հելենե ավգուստան արքայի հետ հավասար բերկրում էր: Նա երկար տարիներ էր տառապում և սեպտեմբեր ամսի տասնիննին բարեպաշտ կերպով հոգին ավանդեց: Ռոմանոսը նրան թագավորական պատիվներ ցուցաբերեց: Նրա մարմինն ամփոփվեց ոսկեթերթի, մարգարիտներով ու թանկագին քարերով ազուցված դագաղում և սենատորների ուղեկցությամբ տարվեց թաղվեց իր հոր՝ Ռոմանոս կայսեր կողմից Միրելեոնում հիմնադրված վանքում, իր հոր շիրմին կից:

7. Ազնիվ, մեղուշ, դուրեկան արքան, որին վայել է տալ բոլոր բարի ածականները, կարգադրեց սխուրիի դոմեստիկոս մագիստրոս Նիկեփոր Փոկասին մեծաթիվ զորքով հանդերձված ռազմանավերով և հեղուկ կրակով արշավանքի գնալ դեպի Կրետե, քանզի կրետացիք այն պահից, երբ գրավեցին այդ մեծ կղզին³⁰², ամեն օր բազում փորձությունների, աղետների, գերեվարության էին ենթարկում հոռմայեցիների երկիրը: Նրանք կղզուի տիրացան Միքայել Ամորացու³⁰³ թեոփիլոսի հոր թագավորության օրոք: Օգտվելով զորքերի՝ Միքայելի ընկեր Մորոթովմայի³⁰⁴ խռովությամբ ու ապստամբությամբ զբաղված լինելու հանգամանքից (ապստամբը ավելի քան երեք տարի իր ձեռքում էր պահում Թրակիան և Մակեդոնիան), Իսպանիայից բաղում ռազմա-

նավերով եկած սարակինոսները գրավեցին կղզին, որն իրենց տիրապետության ու գերիշխանության տակ պահեցին հարյուր հիսունութ տարի³⁰⁵, մինչև այն օրը, երբ կղզին գրոհով գրավվեց դամեստիկոս մագիստրոս Նիկեփոր Փոկասի կողմից³⁰⁶։ /8/ Ռոմանոս կայսրը աստվածային մղումով և պարակիմոմենոս Հովսեփի խորհրդով ու ողջամտությամբ որոշեց երկրի ամեն տեղից նավեր ու ռազմանավեր հավաքել և հեղուկ կրակով, թրակացիներից, մակեդոնացիներից և սլավոններից բաղկացած ընտիր զորքով Կրետե ուղարկել։ Սակայն իրեն սսլասարկող սենատորները խոչընդոտում էին Կրետե արշավելու գործը։ Նրանք հիշեցնում էին արքային՝ ինչպես անցյալում կայսրերի արշավանքները, նորարարությունները, հսկայական ծախսերը ոչ մի արդյունք չտվեցին՝ հատկապես բարեհիշատակ Լևոն կայսեր և Կոստանդին Միրանաթինի օրոք, երբ այնքան շատ դրամական միջոցների կորան, և զինվորներ զոհվեցին³⁰⁷։ Նրանք երկյուղում էին [ալեկոծ] ծովի վտանգից, [կրետացիներին] ցեղակից սարակինոսների մեծ դաշնակցությունից, Իսպանիայի և Աֆրիկայի [սարակինոսների] նավատորմիղից և այն համբավից, որի համաձայն Կրետեն նվաճողը թագավորելու է³⁰⁸, նա տիրելու է հռոմեական պետության գալիսոնին։ /9/ Բայց պարակիմոմենոս Հովսեփը, այն օգտաշատ, ուղիղ ու մշտարթուն միտքը, խոսք առնելով, ասաց. «Մենք բոլորս, տե՛ր, սեղյակ ենք, թե քրիստոսության ցանցերը ինչպիսի փորձանքներ բերեցին մեր՝ հռոմայեցիներիս գլխին։ Բայց արդար է հիշել և սրակոտոր եղած մարդկանց, բռնաբարված կույսերի, ավերված եկեղեցիների մասին, ծովափնյա բանակաթեմերի գերեվարության մասին, որով պետք է պայքարել հանուն քրիստոնյաների և ցեղակիցների, չերկյուղել մանապարհի երկարությունից, բաց ծովից, հաղթանակի անորոշությունից, [հաղթողի՝ թագավորելու մասին] անհիմն համբավից։ Մեզ սոռավել ևս անհրաժեշտ է ենթարկվել քո աստվածաբուխ վճռին ու հրամանին, քանզի աստված է քեզ դա հուշել. «սիրտ թագաւորի ի ձեռս աստուծոյ»³⁰⁹։ Աստծո կողմից կառավարվող քո թագավորությունը պետք է ուղարկի սխուերի դամեստիկոսին ամենից առաջ այն պատճառով, որ նա շիտակ մարդ է և հավատարիմ ծառա»։ /10/ Կայսրը լսելով դա, այլևս իր վճռից հետկանգուել չէր կարող։ Նա զինեց զորքը, վճարեց նրա հոգը, մագիստրոսին էլ դրամ տալով, էպիստատոնս³¹⁰։ Միքայել կիտոնիտի հետ ինդիկտինի հինգերորդ տարվա հուլիս ամսին մամփու դրեց։ Նավատորմիղի կազմում կար հեղուկ կրակով զինված երկու հազար նավ, հազար դրոմոն, պարենով ու զենքով բարձված երեք հարյուր յոթ բեռնատար

նավ: 'Իոմեստիկոս նիկեփորը մայրաքաղաքից դուրս գալով, հասավ Ֆյուգելա³¹¹ և ամենից առաջ մտահոգված էր, որպեսզի ամբողջ տորմիդը այնտեղ կենտրոնանա ու խարիսխ գցի: Խորամիտը նախ արագընթաց գալեաներ ուղարկեց, հրամայելով հետախուզել և լեզու բռնել³¹²: Նրանք եղան տեղում և լեզուներ բռնելով, մագիստրոսին բերեցին: Նա մանրակրկիտ հարցաքննեց նրանց և իմանալով, որ Կրետեի ամիրան և բերդի մեծամեծները քաղաքից դուրս՝ իրենց արվարձաններում են գտնվում, փութանակի, շտապ տեղ հասավ և խարիսխ զցեց: Նավերից դուրս գալով, նա ցցապատենշ սարքեց, խոր խրամ փորեց և գնաց ասպատակության: Նա բոլորին խորհուրդ էր տալիս միասին լինել, թշնամուն չհետապնդել, քանի չեն իմացել [ամիրայի] ուժը: Շարժվելով բերդի³¹³ վրա, նրանից դուրս գտնվող բոլոր կրետացիների վրա սարսափ տարածեց և ստիպեց բերդում ներփակվեն: Դրանից հետո ահա ամեն օր բաղում մարդիկ անցնում էին մագիստրոսի կողմը: Նիկեփորը իմանալով, որ բերդից դուրս մնացածները ապաստանել են կիրճերում, կլեյսուրներում, գետակների ափին, ճահճուտներում ու լեռներում, ղորք հանդերձելով, նետաձիգ ձիավորների, ռոսների, Անատոլիկոնի, Թրակիայի և Մակեդոնիայի զինվորների հրամանատարներով, նրանց դեմ ուղարկեց, իսկ ինքը՝ խոհեմ ու քաջարի դոմեստիկոսը, մնաց Սակայի հետևում: Այրի խորագիտության պատճառով բոլորին թվում էր, թե հայրենի երկրում են գտնվում: Զինվորները, հասնելով ու խուժելով [կրետացիների] անասունների, հոտերի և ունեցվածքի թաքստոցները, այնտեղ, որտեղ և իրենք [կրետացիք] բացօթյա ճամբարել էին, ամեն ինչ ավարառելով, հաղթանակով և ուրախությամբ վերադարձան: Այսուհետև հռոմայեցիները անվախ ու աներկյուղ ճամբարում էին այն վայրերում, որտեղ կային զուլալ աղբյուրներ, ամեն տեսակի բարիքների առատություն: Յուրաքանչյուրն ուներ իր հյուղակը՝ պտղատու ծառերի մեջ, և բարիքները հոսում էին գետի նման, բոլորն ըմբռնված էին ու բերկրում, աղոթում իրենց փայլուն զորավարող մագիստրոսի համար:

11. Կրետեի ամիրան, անունը՝ Կուրուպաս³¹⁴, կատարվածի մասին տեղեկացրեց իր ցեղակիցներին՝ Իսպանիայի և Աֆրիկայի³¹⁵ հագարացիներին, և նրանցից օգնություն, օժանդակ զորք խնդրեց: Վերջիններս սրրնթաց գալեաներ ուղարկեցին՝ իմանալու [հռոմեացիների] զորավարի, նրա զորքի, վերջինիս դրության, զորավարի հրամաններին նրա ենթարկվելու մասին: Նրանք փութանակի հասան Կրետե, գիշերով պարանների օգնությամբ մտան բերդը, հանդիպեցին ամիրաս Կուրուպասին և մե-

ծամեծներին, նրանց դտան անելանելի, ընկճված ու հուսահատ վիճակում, նրանք չգիտեին՝ ինչ անեն հոռմեական բանակի և մագիստրոսի դեմ: Իրենց մոտ ժամանածների վզին փաթաթվելով, նրանք ոչինչ չէին կարողանում ասել, սեղմում էին նրանց ձեռքը և աղիողորմ լաց լինում ու պաղատում, որ ամիրաները գիմեն իրենց օգնության՝ օժանդակ զորք ուղարկեն, որից հետո նրանց փութանակի հետ ուղարկեցին: Նրանք վերադառնալով, յուրաքանչյուրը ներկայացավ ամիրաներին և զեկուցեց [հոռմայեցիների] հանդերձված և արշավանքի դուրս եկած հսկա նավատորմիդի, տարբեր դաշնակից ժողովուրդներից բաղկացած կուռ բանակի, զորավարի ուշիմության ու լրջախոհության, նրա՝ առ աստված ունեցած հավատքի, արդարության, նրա՝ ամեն տեսակի կրքերից խորշելու մասին: Նրանք քար կտրեցին և ոչ մի դեպքում չէին ուզում [կրետացիներին] օգնության հասնել, օժանդակ զորք առաքել:

12. Երբ կղզում բանակած զորքի վրա եկավ սաստիկ ձմեռը, անձրևն ու սառնամանիքը, սպառվեց պարենը և ուտելիքը, մաշվեցին ծածկոցները, ու նա մերկ մնաց, ղինվորները վհատվեցին և ուզեցին տուն վերադառնալ: Բայց քաջարի և խոհեմ առաջնորդ Նիկեփորը կոչով ու քաղցր խոսքով բոլորին իրենց մտադրությունից հետ կանգնեցրեց: Նա ասաց նրանց. «Ի՞մ եղբայրներ ու մարտնկերներ, մտաբերենք երկուուղն առ աստված, մաքառենք վրեժխնդիր լինել աստծո նկատմամբ արված անարգանքի համար, Կրետեում արիաբար պայքարենք ամբարիշտ թրշնամիների դեմ, ապավինենք երկյուղը փարատող հավատքին, մտաբերենք, որ ասորական³¹⁶ կղզում ենք գտնվում: Փախուստն այստեղից կապված է մեծ վտանգների հետ: Եկեք վրեժխնդիր լինենք անպատվված կույսերի համար, մեր սրտերը թող ցավ զգան՝ տեսնելով խեղանդամ եղածներին: Մեր խոնջանքն ու վտանգները, որոնց ենթարկվելու ենք, անվարձ չեն մնա: Աներեր կանգնենք ու տոկանք քրիստոսուրացների դեմ պայքարին, և Քրիստոս աստված մեզ սատար կկանգնի, նա կոչընչացնի մեր թշնամիներին, և Քրիստոսի նկատմամբ ամբարտավանացածների բերդը կգրավվի»: Նա բաղում այլ խոսքերով հորդորեց նրանց, իսկ մեկը բոլորի անունից պատասխանեց. «Ո՞վ մագիստրոս, դու բացեցիր մեր սրտերը, քո խոսքերը զորացրին մեզ ու հետ կանգնեցրին մեր մտադրություններից, դու թևավորեցիր մեր հոգին, մենք կենթարկվենք քո կամքին ու հրամաններին և քեզ հետ կզոհվենք»³¹⁷:

13. Լիոմանոսի թագավորության երկրորդ տարվա հոկտեմբեր ամսին քաղաքում ցորենի և գարու պակասություն եղավ: 4 մոդ ցորենը կամ 6 մոդ՝ գարին վաճառվեց մեկ դահեկանով: Տեսնելու էր մշտար-

Թուն Հովսեփին, ինչպես էր նա ժողովրդի մասին հոգ տանում: Նա անհապաղ Արևելք և Արևմուտք մարդիկ ուղարկեց, առևտրական նավերով հացահատիկ բերելու, արգելելու հացահատիկի շահագետներին այն կուտակելու: Քանզի այրր յարդարամիտ էր, անաշառ ու հավատացյալ: Որով շատ շանցած մեկ դահեկանի դիմաց արդեն տալիս էին յոթ կամ ութ [մոդ]: Այրն ահա այդպիսին էր, գործունյա՞ ու ջերմեռանդ, նրա նմանը ոչ եղել է անցյալում, ոչ էլ կլինի ապագայում:

14. Մարտ ամսին մագիստրոս Վասիլը, մականունը՝ Պետինոս, ամբաստանվեց շարամիտ մարդկանց խորհրդով խռովություն ծրագրելու մեջ: Կայսրը նրան աքսոր ուղարկեց, որտեղ և նա վախճանվեց: Ինչ վերաբերում է Արևելքի դոմեստիկոս³¹⁸ պատրիկին, նա որպես իր եղբոր երեսփոխան Արևելք ուղարկվեց՝ անաստված Համդունին հնարավորություն շտալու Արևելքն անպաշտպան գտնելու և հռոմեական երկիրն առպատակելու, գերեվարելու և թալանելու: Պատրիկը միացավ Կապադովկիայի զորավար Կոստանդին Մալեխինոս պատրիկին և տագմաների մնացած զորավարներին, արշավանքի դուրս եկած ամբարտավանին հանդիպեց Անդրասոս³¹⁹ կոչվող վայրում և բախվելով նրան, փալլուն հաղթանակ տարավ, ջարդ տվեց ու փախուստի մատնեց³²⁰: Այն ժամանակ տեսնելու էր, թե ինչպես են կապուտում [թշնամիների] դիակները, սրակոտոր անում ամբարտավան հագարացիներին, փախուստի մատնում նրանց և ստրուկների նման գերում: Այլևս նրանց փուլթը չէին ո՛չ ձիերը, ո՛չ դրամները, ո՛չ էլ ցեղակիցները. յուրաքանչյուրն աշխատում էր սեփական անձը փրկել: Այն ժամանակ ամբարտավան ու փքված Համդունն էլ քիչ մնաց գերվեր, նրա ձին, որին նա հեծել էր, կանգնեց ու ծնկի եկավ, բայց նրա ծառա³²¹, հավատուրաց Հովհաննեսը իր ձիու վրայից իջնելով, այն Համդունին տվեց, որով Հովհաննեսը բռնվեց, բայց ամբարտավանը փրկվեց: Պատերազմի ժամանակ ձեռք բերված ամբողջ տվարը, գերված քրիստոսուրացների հետ միասին [պատրիկը] Բյուզանդիոն բերեց և ցուցադրեց հաղթական երթի ժամանակ:

15. Թուրքերը արշավեցին Թրակիայի վրա: Այն ժամանակ Մակեդոնիայի բանակաթեմում մոնոստրատեգոս և Արևմուտքի կատապան³²² էր պատրիկ Մարիանոս Արգիրոսը, որն ընդդիմակայեց նրանց և պարտության մատնեց, շատերին գերի վերցրեց և [մնացածներին] ստիպեց, խայտառակ եղած, իրենց երկիրը վերադառնան:

16. Ռոմանոս կայսրը իմանալով [Կրետեում գտնվող] բանակի նեղ վիճակի մասին, նրա՝ հանդերձանքի ու պարենի պակաս զգալու

մասին, պարակիմոմենոս Հովսեփի ողջախոհությամբ իսկույն օղնության հասավ: [Զինվորները] կամաց-կամաց սիրտ առնելով, ավելի քան տասնութ ամիս պաշարման մեջ պահեցին բերդը. կրետացիների պարենն ու միջոցները սպառվեցին և կարիքից ձնշված, ամեն օր մագիստրոսի մոտ դասալիք էին լինում: Այսպիսով, հրամանով ամեն ինչ տնօրինող սուստո, ինգիկտիոնի վեցերորդ տարվա մարտ ամսին սխուերի ղոմեստիկոսը, տարրեր փաղանգներ, ծանրադեն գնդեր, զորախմբեր կազմելով, բանակն անհապաղ մարտի նախապատրաստեց: Այդ նախաձեռնելուց հետո նա հրամայեց տագմանների և բանակաթեմային զորքերի հրամանատարներին, հայերին, ռոսներին, սլավոններին ու Ռուսկիայի զինվորներին գրոհել բերդի վրա: Տեսնելու էր, թե ինչպես էին իրար հրմշտում, բախվում միմյանց, տեսնելու էր քարերի ու նետերի տարափը, բաբանների հարվածները պարսպի և ատամնաշարերի վրա: Ամբարտավաններին երկյուղ, վախ ու սարսափ համակեց: Կարճատև մարտից հետո բերդը գրավվեց: Տեսնելու էր սարակինոսներին, կանանց ու երեխաներին...³²³